

Prof. zw. dr hab. Ewa Komorowska
Instytut Językoznawstwa
Uniwersytetu Szczecińskiego

Szczecin, 12 listopada 2020 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej **MGR KAROLINY DIANY SZYMCZAK** na temat:
Onimy w cyklu baśni „Priče iz davnine” Ivany Brlić-Mažuranić. Problematyka przekładu,
Gdańsk 2020, ss. 310

Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem **prof. zw. dr hab. Krystyny Szcześniak**
Promotor pomocniczy: **dr Anita Gostomska**

Już na wstępie omawiania rozprawy doktorskiej Karoliny Diany Szymczak chciałabym z ogromnym zadowoleniem podkreślić starania Autorki o dotarcie do dotychczas niedostępnych i nieomawianych źródeł, które znajdują się w olbrzymim zbiorze w Chorwackim Archiwum Państwowym w Zagrzebiu. Mgr Karolina Diana Szymczak niejednokrotnie podkreśla, że stało się to możliwe dzięki zgodzie pana Theodora de Canziani Jakšića i ogromnej życzliwości chorwackich naukowców, którzy zawsze służyli jej pomocą. Dotarcie do źródeł pozwoliło Autorce opisać życie i twórczość – mało znanej w Polsce pisarki – Ivany Brlić-Mažuranić, a co jest istotne, przedstawić jej dokonania i ją samą poprzez zdobyte materiały: korespondencję, fragmenty różnych źródeł, zachowane w teczkach w Zagrzebiu. Ukazały się one jeszcze za życia pisarki. Prezentowana rozprawa doktorska zawiera zatem oryginalne materiały, które zostały opracowane i omówione przez Karolinę Dianę Szymczak. Nadto monografia wzbogacona jest o cenne ilustracje mikrofilmów własnoręcznie przygotowane przez Autorkę i zawarte w rozprawie w formie suplementu.

Monografia Karoliny Diany Szymczak wpisuje się swym zakresem tematycznym w światowe badania nad literaturą dziecięcą. Przedmiotem analizy Doktorantki staje się cykl baśni *Priče iz davnine* chorwackiej pisarki Ivany Brlić-Mažuranić, żyjącej na przełomie XIX i XX wieku. W centrum zainteresowania badawczego znalazły się onimy, zawarte w baśniach w kontekście ich przekładu na inne języki europejskie. Praca tym samym wkracza w szerokie zagadnienie translatoryki literatury dziecięcej.

Rozprawa składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, w tym czterech analitycznych, zakończenia, bibliografii, trzech suplementów: alfabetycznego słownika stosowanych skrótów, spisu tłumaczeń *Priče iz davnine* i ilustracji mikrofilmów, a także spisu tabel, ilustracji oraz streszczenia w języku polskim i angielskim. Nadto rozprawa zawiera bardzo solidnie przygotowany spis literatury, który został podzielony na: teksty źródłowe, literaturę przedmiotu, leksykony, dokumenty dostępne w formacie elektronicznym, artykuły dostępne w internecie oraz źródła internetowe. Już taki układ rozprawy doktorskiej z dominacją rozdziałów analitycznych i szczegółową wielokierunkową dokumentacją źródłową wskazuje na jej podstawową zaletę: solidną podstawę materiałową, wnikliwe analizy i samodzielność interpretacji dojrzałego badawcza.

Wstęp stanowi wprowadzenie do zagadnienia poprzez wyznaczenie przedmiotu badań, celu analizy, przyjętej metodologii badawczej, zarysowanie struktury pracy, ze szczegółowym wyjaśnieniem nie tylko podjętych decyzji wyboru opisu badawczego, ale i wręcz precyzyjnych informacji o sposobach zapisu i oznaczeń w materiale analitycznym. Wstęp zachwyca dojrzałością lingwistyczną Autorki i jej precyzją w zakreśleniu materiału badawczego.

Przedmiotem opisu staje się analiza nazw własnych wyekscerpowanych ze zbioru *Priče iz davnine* chorwackiej pisarki Ivany Brlić-Mažuranić. Karolina Diana Szymczak analizuje sześć baśni: *Kako je Potjeh tražio istinu*, *Ribar Palunko i njegova žena*, *Regoč*, *Šuma Striborova*, *Bratac Jaglenac i sestrica Rutvica*, *Sunce djever* i *Neva Nevičica*, które tworzyły pierwsze wydanie wspomnianego wyżej zbioru w 1916 roku.

Cel rozprawy doktorskiej – jak pisze Karolina Diana Szymczak – stanowi zbadanie warstwy onomastycznej wybranych baśni, ich klasyfikacja, stworzenie językowej analizy wybranych nazw, przedstawienie strategii wykorzystywanych przez tłumaczy oraz ich komparatystyka, a także próba odkrycia intencji powstania każdego z przekładów. Ponadto Autorka uściśla określony cel badawczy pisząc, że „moim zamiarem nie jest natomiast wykazywanie błędów, czy wyłącznie opisanie zastosowanych strategii lecz połączenie ich z celem przekładu, a przede wszystkim – chciałam wykazać, jak zmiany w zakresie nazewnictwa pojedynczego onimu mogą przeobrażać wyobrażenie desygnatu, a nawet wpływać na zrozumienie treści całości tekstu”. Doktorantkę interesują również transfery międzykulturowe, powstałe podczas tłumaczeń, jak również stopień wpływu autorki oryginału Ivany Brlić-Mažuranić na decyzje tłumaczy i ostateczne wersje ich tłumaczeń. Ciekawym problemem badawczym, wynikającym z tłumaczeń są dla Karoliny Szymczak konotacje przetłumaczonych onimów w aspekcie ich zrozumienia przez odbiorcę docelowego (funkcjonującego nieraz w odległej niesłowiańskiej kulturze, jak angielska czy szwedzka). Autorka wyznacza jeszcze dodatkowy cel

pracy, jakim jest ukazanie (na podstawie materiałów archiwalnych, takich jak: korespondencja pisarki, notatki i inne dokumenty) sylwetki Ivany Brlić-Mażuranić, znanej chorwackiej autorki – polskiemu odbiorcy, a także zestawienie i ukazanie w nowym świetle chorwackiej i międzynarodowej prasy na temat zbioru *Priče iz davnine*.

Pierwszy rozdział pracy dotyczy problematyki onomastycznej. Karolina Szymczak omawia onomastykę stopniowo zakreślając coraz węższe kręgi tematyczne poczynając od omówienia onomastyki literackiej, poprzez określenie nazw własnych i ich funkcji w literaturze dziecięcej w aspekcie młodego odbiorcy, a podsumowując na tematyce przekładu nazw własnych w literaturze dziecięcej. Przyjęty sposób stopniowego zagłębiania się w problematykę onomastyczną jest przemyślany, logiczny i doskonale wprowadza czytelnika w problematykę pracy. Warto podkreślić, że każdy z podrozdziałów zawiera stan badań, a podrozdział trzeci opis zagadnień uszczegółowiających, takich jak specyfika przekładu nazw własnych, cel tłumaczenia, wizerunek dziecka i jego kompetencja a wybór strategii tłumacza itd. Rozdział jest bardzo dobry.

Kolejny – drugi – rozdział rozprawy doktorskiej dotyczy życia i twórczości Ivany Brlić-Mażuranić. Doktorantka zapoznaje czytelnika zarówno ze stanem badań na temat chorwackiej pisarki, jak i sposobem gromadzenia do niniejszej pracy materiału badawczego, aby w ostatnim podrozdziale, na podstawie materiałów źródłowych, przedstawić sylwetkę Ivany Brlić-Mażuranić nie tylko jako poczytnej pisarki, ale i kobiety walczącej o prawa kobiet i matki siedmiorga dzieci. Rozdział bardzo ciekawy. Napisany w sposób literacki, który jak powieść wciąga czytelnika w tematykę poprzez stopniowe ukazywanie środowiska rodzinnego, które kształtowało umysł pisarki, dalszych losów jej życia w małżeństwie, podkreślanie cech charakterologicznych autorki baśni, które pozwoliły jej łączyć macierzyństwo z pisarstwem, sygnalizowanie jej kontaktów towarzyskich, działalności społecznej i pełnego zaangażowania w pracę tłumaczy, którzy podjęli się trudu przekładu baśni na języki rodzime. Warto podkreślenia jest, że Karolina Diana Szymczak umiejętnie pokazała rolę społeczno-polityczną Ivany Brlić-Mażuranić, która poprzez swoje utwory wskazała na miejsce Chorwacji w życiu kulturowym Europy. Autorka w podrozdziale *Metodologia badań* zawarła również informacje, w jaki sposób uzyskała możliwość dotarcia do cennych źródeł, z których mogła czerpać wiedzę na temat życia i twórczości pisarki.

Rozdział trzeci pracy zatytułowany: *Priče iz davnine* obejmuje omówienie publikacji, jej wydań, ze szczególnym uwzględnieniem opisanie zarówno przeszkód i trudności, na jakie napotykała autorka podczas przygotowywania tekstów do druku, jak i pozytywnych, a często entuzjastycznych artykułów, które ukazywały się na temat jej zbioru baśni. Rozdział drugi tej części pracy jest bardzo dobrze przemyślany. Pani Magister podejmuje w nim istotne dla baśni

zagadnienia badawcze, dotyczące słowiańszczyzny, estetyki i etyki, warstwy językowej tekstu oraz przedstawia opinie, które ukazały się w prasie krajowej i światowej na temat omawianego zbioru baśni. Bardzo istotne w pracy jest podjęcie tematyki świata Słowian w omawianych baśniach, jak i odbiór słowiańskiego tekstu w różnych kręgach, nie tylko słowiańskich.

W rozdziale czwartym rozprawy przedstawione zostały przekłady zbioru baśni *Priče iz davnine* na aż 11 języków obcych. Doktorantka omawia historie wydania konkretnych przekładów szczegółowo na język angielski, szwedzki, duński i niemiecki, a następnie już bardziej skrótowo na język: rosyjski, słowacki, słoweński, francuski, niderlandzki, polski. Omówiona została również korespondencja pisarki z tłumaczami, która służyła pomocą w uzyskaniu właściwej interpretacji onimów. Materiału do danego rozdziału – jak pisze Autorka – dostarczyły materiały archiwalne. Rozdział napisany ciekawie, oparty na bogatym materiale źródłowym. Pokazuje wiedzę, czytanie Autorki oraz Jej umiejętności w zakresie logiki wykładu naukowego.

Rozdział piąty – zasadniczy pracy – stanowi analiza lingwistyczna onomastykonu *Priče iz davnine*. Karolina Diana Szymczak w części wstępnej rozdziału zamieściła podstawowe założenia analizy i opisała strukturę interpretacji onimów w tekście pierwotnym i w przekładach. Doktorantka przedstawiła treść każdej z baśni, następnie opisała postacie, do których odnoszą się poszczególne nazwy własne, wskazując na różne propozycje analizy etymologicznej nazw i wprowadzając własne interpretacje semantyczne. Z kolei w każdym przekładzie Autorka pokazała obraz postaci, jaki powstał w oczach odbiorcy docelowego w oparciu o semantykę przekładu. Godne uwagi są interpretacje Doktorantki tłumaczeń onimów na języki obce. Karolina Diana Szymczak bowiem przy poszczególnych analizach przekładu onimów zastanawia się nad ich adekwatnością semantyczną i kulturową, często pokazując, w jaki sposób niedokładny czy niewłaściwy przekład onimu wprowadza odmienne znaczenia opisu bohaterów bajek, tym samym zmieniając pierwotną wersję autorską. Warto zacytować tutaj wyważone słowa autorki, zawarte w podsumowaniu tłumaczeń: „Bóstwa słowiańskie również poddane zostały tej strategii tworzenia nazw w języku docelowym, uzyskując nowe imiona – to spowodowało wielorakie skutki: w chorwackich baśniach istoty mitologiczne noszące nazwy anglojęzyczne są niespójną częścią tekstu, zaburzając wewnętrzną logikę tekstu. Inną istotną kwestią zmiany tychże nazw jest, uniemożliwienie czytelnikowi poznania ważnej części słowiańskiej mitologii – przez co zostaje on pozbawiony walorów poznawczych”. Wartość rozdziału analitycznego podnosi podsumowanie końcowe, które stanowi wnioski autorskie na temat sposobów przekładów baśni na poszczególne języki, specyfiki tych przekładów oraz stopnia ich adekwatności językowej i kulturowej w odniesieniu do pierwowzoru. Rozdział bardzo interesujący nie tylko ze względu na ciekawe

interpretacji onimów w zbiorze baśni autorstwa *Ivany Brlić-Mažuranić*, ale również stanowi doskonały materiał w badaniach translatologicznych, pokazując w jaki sposób tłumacze radzą sobie z jednostkami kulturowymi, jakimi są niewątpliwie onimy. Rozdział piąty oceniam bardzo wysoko pod względem merytorycznym i podkreślam umiejętności Autorki w zakresie opisu materiału i samodzielnej jego interpretacji.

Podsumowując, warto zaznaczyć ogromne zaangażowanie Doktorantki w uzyskanie materiału badawczego, między innymi, dzięki dostępowi do olbrzymich zbiorów w Chorwackim Archiwum Państwowym w Zagrzebiu. Praca zatem jest oryginalnym dziełem autorskim, przygotowanym na wysokim poziomie merytorycznym, Autorka przedstawia się nam jako dojrzały lingwista, precyzyjny w opisie, o umiejętnościach logiki wykładu akademickiego. Karolina Diana Szymczak wprowadzając czytelnika w zagadnienia przekładu zbioru baśni *Priče iz davnine* autorstwa *Ivany Brlić-Mažuranić*, odkrywa stopniowo przed nami wachlarz swych uzdolnień filologicznych: sprawność warsztatową, przejawiającą się w umiejętności wielokierunkowego i wielopoziomowego opisu materiału badawczego oraz zdolność do wnikliwej interpretacji materiału badawczego z uwzględnieniem szerokiego tła Słowiańszczyzny. Nadto praca napisana jest pięknym literackim językiem polskim. Podkreślić również należy dbałość o szczegóły techniczne i estetykę tekstu, który – również dzięki tym walorom – czyta się z przyjemnością.

Gratuluje Państwu dojrzałego lingwistyczne pracownika naukowego, a jeśli jeszcze nie pracownika, to – moim zdaniem – gdyby zaistniała taka możliwość – warto zatrudnić na Uniwersytecie Gdańskim mgr Karolinę Dianę Szymczak – osobę o tak wysokich kompetencjach językowych i wiedzy lingwistycznej.

Biorąc pod uwagę wysoką wartość merytoryczną przedstawionej rozprawy doktorskiej, oryginalność zawartych w niej informacji, jej piękny język i umiejętności Autorki w logice wykładu lingwistycznego stwierdzam, że rozprawa doktorska **mgr Karoliny Diany Szymczak ze wszech miar spełnia warunki** określone w art.13. 1. Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki, stanowiąc oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki w danej dyscyplinie naukowej, jaką jest językoznawstwo oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia przez **Karoliny Diany Szymczak** pracy naukowej.

Wnoszę również o wyróżnienie pracy i skierowanie jej do druku.

Szczecin, 12 listopada 2020

E. Komarowska